

IMMUNITY

POJĘCIE IMMUNITETU

Termin „*immunitet*” pochodzi z języka łacińskiego i oznacza w języku polskim zwolnienie od odpowiedzialności- lub bardziej precyzyjnie - wyłączenie pewnych osób lub obszarów od świadczeń lub odpowiedzialności ciążącej na innych.

Używając tego pojęcia mamy na myśli sytuację, gdy określony podmiot nie podlega powinnościom nakładanym normami prawnymi na osoby znajdujące się w porównywalnej sytuacji lub w której nie jest w odniesieniu do niego możliwe stosowanie środków przewidzianych typowo względem podmiotów znajdujących się w porównywalnym położeniu. Zakłada ono więc uprzywilejowany status cieszących się nim osób.

POJĘCIE IMMUNITETU

W Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych, sporządzonej w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r. mimo że określenie „immunitet” pojawia się wielokrotnie, sama konwencja nie definiuje tego pojęcia.

W Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych, sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r. brak jest definicji. Również w europejskiej konwencji o immunitecie państwa sporządzonej w Bazylei w dniu 16 maja 1972r. nie zostało pojęcie to wyjaśnione.

„Celem przywilejów oraz immunitetów nie jest zapewnienie korzyści poszczególnym osobom, lecz zapewnienie skutecznego wykonywania funkcji przez misje dyplomatyczne reprezentujące suwerenne państwa. Z tego powodu przepisy je dotyczące należy interpretować funkcjonalnie”

Zasada immunitetu suwerennego państwa została wykształcona w prawie międzynarodowym na podstawie orzecznictwa sądów w Europie oraz w Ameryce pod koniec XIX wieku i oparta była na koncepcji nieinterwencji oraz poszanowania suwerenności państw, z którą ściśle wiąże się zasada suwerennej równości państw.

Pojęcie **immunitetu suwerennego państwa** oznacza, że państwo i jego organy nie mogą być pozywane przez organy sądowe innego państwa, a także, że własność danego państwa nie może podlegać zajęciu.

Na pojęcie immunitetu państwa składają się dwa rodzaje immunitetów:

- immunitet jurysdykcyjny,
- immunitet egzekucyjny.

Istota **immunitetu jurysdykcyjnego** państwa sprowadza się do tego, że zgodnie z koncepcją suwerennej równości państw, żadne państwo nie może sądzić innego państwa ani rozciągać swego władztwa na drugie państwo w jakiegokolwiek dziedzinie wbrew jego woli. Innymi słowy, immunitet jurysdykcyjny państwa oznacza, że samo państwo i jego organy nie mogą być pozywane przez sądy innego państwa.

Zgodnie z teorią **immunitetu egzekucyjnego** egzekucja wyroku nie może być wykonana na własności innego państwa. Czyli własność państwa nie może podlegać zajęciu przez inne państwo.

Zgodnie z immunitetem państwa, państwu przysługuje immunitet w odniesieniu do aktów typu:

a) **iure imperii**, czyli aktów władczych, autorytarnych, wynikających z suwerennych uprawnień państwa, ale już nie przysługuje w odniesieniu do aktów typu,

b) **iure gestionis**, czyli takich, jakie dokonują wszystkie osoby prywatne (ludzie, przedsiębiorstwa) w stosunkach prawnych regulowanych przez prawo cywilne.

Termin „państwo” ma charakter abstrakcyjny i obejmuje różne agendy i jednostki organizacyjne wykonujące prerogatywy suwerena. Na immunitet suwerenny przed sądem krajowym innego państwa mogą się zatem powoływać:

- a) rząd, ministerstwa, głowa państwa działająca w wykonaniu funkcji urzędowych, urzędy dyplomatyczne i konsularne,
- b) części składowe państw federalnych oraz jednostki podziału administracyjnego w państwach jednolitych, o ile działają one w wykonaniu suwerennych kompetencji państwowych,
- c) inne podmioty i agendy wykonujące pewne prerogatywy władzy państwowej lub kontrolowane przez państwo (np. przedsiębiorstwa),
- d) skarb państwa (np. w przypadku pozwania przed sądem polskim hiszpańskiego urzędu skarbowego, strona pozwana może powołać się na przysługujący jej immunitet suwerenny),
- e) nie można wykluczyć, że w pewnych przypadkach zarzut immunitetu suwerennego podnosić może osoba fizyczna, wykonująca pewne prerogatywy państwowe (np. żołnierz w czasie służby).

Sytuacje gdy państwo nie może powoływać się na immunitet jurysdykcyjny:

- a) państwo samo wszczęło postępowanie przed sądem zagranicznym;
- b) państwo wniosło powództwo wzajemne;
- c) zobowiązało się do poddania jurysdykcji sądów określonego państwa:
 - w umowie międzynarodowej,
 - na podstawie warunku zawartego w pisemnej umowie,
 - wyraziło wyraźną zgodę po powstaniu sporu.

Określone przez **europejską konwencję o immunitecie państwa**, sporządzoną w Bazylei 16 maja 1972r. Jest to jedyna obowiązująca umowa międzynarodowa regulująca w sposób kompleksowy problematykę immunitetu państwa w szerszej dziedzinie spraw. Konwencja obowiązuje tylko wobec państw-stron konwencji. Polska nie jest stroną konwencji.

Immunitet
jurysdykcyjny

```
graph LR; A[Immunitet jurysdykcyjny] --- B[Immunitet dyplomatyczny]; A --- C[Immunitet konsularny];
```

Immunitet
dyplomatyczny

Immunitet
konsularny

IMMUNITET DYPLOMATYCZNY

Zagadnienie immunitetu dyplomatycznego regulowane jest m. in. przez **Konwencję wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych z 1961 roku**. Immunitet jurysdykcyjny przedstawicieli dyplomatycznych oznacza wyłączenie osoby uprawnionej spod kompetencji sądów państwa przyjmującego. Immunitet ten ma różny zakres, w zależności od tego, czy dotyczy:

- spraw karnych,
- spraw cywilnych i administracyjnych.

Zasadą jest, że osoba uprawniona nie podlega jurysdykcji cywilnej i administracyjnej państwa przyjmującego. Wskazana zasada nie dotyczy jednak trzech przypadków.

ART. 1111 § 1 KPC

Nie mogą być pozywane przed sądy polskie następujące osoby:

- 1) uwierzytelnieni w Rzeczypospolitej Polskiej szefowie przedstawicielstw dyplomatycznych państw obcych;
- 2) członkowie personelu dyplomatycznego przedstawicielstw państw obcych w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) inne osoby korzystające z immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych;
- 4) członkowie rodzin osób wymienionych w pkt 1-3, jeżeli pozostają z nimi we wspólnocie domowej i nie mają obywatelstwa polskiego.

ART. 1111 § 2 KPC

Immunitet ten **nie znajdzie zastosowania** do spraw z zakresu:

- 1) prawa rzeczowego dotyczących prywatnego mienia nieruchomego położonego w Rzeczypospolitej Polskiej, chyba że mienie to jest w posiadaniu tych osób w imieniu państwa wysyłającego dla celów przedstawicielstwa dyplomatycznego lub odpowiedniej organizacji międzynarodowej dla celów organizacji;
- 2) spraw dotyczących spadków, w których osoby te występują jako spadkobiercy, zapisobiercy, wykonawcy testamentów, zarządcy lub kuratorzy spadku w charakterze osób prywatnych, nie zaś w imieniu państwa wysyłającego lub odpowiedniej organizacji międzynarodowej;
- 3) spraw dotyczących zawodowej lub gospodarczej działalności tych osób, wykonywanej przez nie w Rzeczypospolitej Polskiej poza funkcjami urzędowymi.

PROBLEMATYKA WYKONYWANIA ORZECZEŃ WYDANYCH PRZECIWKO OSOBOM KORZYSTAJĄCYM Z IMMUNITETU DYPLOMATYCZNEGO

Jeżeli w sprawie, w której dyplomacie immunitet nie przysługuje, jest wydane orzeczenie dlań niekorzystne, to można przeprowadzić przeciwko niemu **postępowanie egzekucyjne** z tym, że przedsięwzięte środki egzekucyjne nie mogą naruszać:

- nietykalności osoby dyplomaty,
- nietykalności rezydencji dyplomaty.

IMMUNITET KONSULARNY

Problematyka immunitetu konsularnego regulowana jest m. in. przez **Konwencję wiedeńską o stosunkach konsularnych z 1963 roku**. Immunitet konsularny jest węższy, niż immunitet przedstawicieli dyplomatycznych. Ma charakter funkcjonalny. Oznacza to, że osoby uprawnione nie podlegają jurysdykcji władz sądowych i administracyjnych państwa przyjmującego wyłącznie w odniesieniu do czynności dokonanych w wykonaniu funkcji konsularnych.

ART. 1112 § 1 KPC

Nie mogą być pozywane przed sądy polskie w sprawach wchodzących w zakres czynności dokonanych w toku pełnienia ich funkcji urzędowych następujące osoby:

1) urzędnicy pełniący funkcje konsularne w imieniu państw obcych niezależnie od posiadanego obywatelstwa;

2) cudzoziemcy będący pracownikami administracyjnymi i technicznymi przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych w Rzeczypospolitej Polskiej lub członkami personelu służby przedstawicielstw dyplomatycznych oraz inne osoby zrównane z nimi na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych.

ART. 1112 § 2 KPC

Przepis § 1 nie ma zastosowania w stosunku do urzędników pełniących funkcje konsularne oraz pracowników administracyjnych i technicznych urzędów konsularnych w przypadku wytoczenia przeciwko tym osobom powództw:

- 1) wynikłych z zawarcia przez nie umowy, w której nie występowały wyraźnie lub w sposób dorozumiany jako przedstawiciele państwa wysyłającego;
- 2) o wynagrodzenie szkody powstałej w wyniku wypadku spowodowanego w Rzeczypospolitej Polskiej przez pojazd, statek morski, statek żeglugi śródlądowej lub statek powietrzny.

IMMUNITET SĄDOWY - BRAK JURYSDYKCJI

Immunitet sądowy sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy. W razie stwierdzenia istnienia immunitetu sąd **odrzuca** pozew albo wniosek.

Rozpoznanie sprawy z naruszeniem immunitetu sądowego powoduje **nieważność postępowania**.

Jeżeli osoba, przeciwko której albo z udziałem której wszczęto sprawę, uzyska immunitet sądowy w toku postępowania, sąd **umarza postępowanie**. (art. 1113 KPC).

IMMUNITET SĄDOWY- ZEZNANIA, WYŁĄCZENIE OBOWIĄZKU

Osoby objęte immunitetem dyplomatycznym , a także członkowie personelu służby przedstawicielstw dyplomatycznych oraz inne osoby zrównane z nimi na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, **nie mają obowiązku:**

- składania zeznań w charakterze świadków,
- występowania w charakterze biegłego lub tłumacza,
- przedstawienia dokumentu lub przedmiotu oględzin,

chyba, że wyrażą na to zgodę. W przypadku jej wyrażenia nie można stosować środków przymusu, ani grozić ich zastosowaniem.

IMMUNITET SĄDOWY- ZEZNANIA, WYŁĄCZENIE OBOWIĄZKU

Urzędnicy pełniący funkcje konsularne, pracownicy administracyjni i techniczni urzędów konsularnych państw obcych w Rzeczypospolitej Polskiej, jak również członkowie personelu służby tych urzędów będący cudzoziemcami, **nie mają obowiązku (co do faktów związanych z wykonywaniem ich funkcji):**

- składania zeznań w charakterze świadków,
- występowania w charakterze biegłych co do treści prawa państwa wysyłającego,
- przedstawienia dokumentu lub przedmiotu oględzin,

chyba, że uprawniona do tego osoba wyrazi zgodę. W przypadku jej wyrażenia nie można stosować środków przymusu, ani grozić ich zastosowaniem.

ZRZECZENIE SIĘ IMMUNITETU SĄDOWEGO

Państwo wysyłające lub organizacja międzynarodowa mogą zrzec się przysługującego ich przedstawicielowi immunitetu jurysdykcyjnego (art.1114§ 1 i 2 KPC).

Zrzeczenie się musi być dokonane w sposób **wyraźny**. Tzn. nie można domniemywać zrzeczenia z faktu milczenia państwa wysyłającego, gdy uchylenia przywilejów oraz immunitetów domaga się państwo przyjmujące.

Podkreślić należy natomiast, że uprawniony (dyplomata bądź urzędnik konsularny) nie jest dysponentem swego szczególnego statusu i sam nie może zrzec się przywilejów oraz immunitetów.

Jednakże niezależnie od zrzeczenia się, **immunitet sądowy nie przysługuje w sprawach:**

- 1) w których osoby te wszczynają postępowanie przed sądem polskim;
- 2) z powództw wzajemnych przeciwko tym osobom;
- 3) z powództw przeciwegzekucyjnych wytoczonych przeciwko nim.

Gdy **uprawniony do immunitetu** (np. dyplomata) sam wszczyna postępowanie cywilne, to nie może powoływać się na immunitet jurysdykcyjny w stosunku do roszczeń wzajemnych pozwanego, bezpośrednio związanych z powództwem głównym.

Np. gdy dyplomata X pozywa osobę prywatną Y przed sądem krajowym państwa przyjmującego i domaga się zwrotu nadpłaconego czynszu z tytułu najmu lokalu przeznaczonego na prywatną rezydencję, to Y (w ramach roszczenia wzajemnego) może domagać się, by sąd orzekając w przedmiocie roszczenia powoda (dyplomaty) wziął pod uwagę, że na podstawie umowy najmu X powinien zapłacić karę umowną za nieterminową zapłatę czynszu. Powód (dyplomata) nie może w takim przypadku powołać się skutecznie na swój immunitet jurysdykcyjny i żądać, by sąd krajowy nie uwzględniał, orzekając co do wysokości nadpłaconego czynszu, roszczenia wzajemnego strony pozwanej, związanego z nieterminową zapłatą czynszu. Co więcej, jeżeli osoba uprawniona do immunitetu wygra sprawę wszczętą z jej powództwa, to nie może powoływać się na przysługujący jej immunitet jurysdykcyjny, gdy pozwany korzysta ze środka odwoławczego, wnosząc apelację do sądu wyższej instancji.

Poza powyższym przypadkiem (zrzeczenia się przez państwo/organizację międzynarodową), przywileje oraz immunitety przysługują osobie uprawnionej do chwili zakończenia pełnienia przez nią funkcji dyplomatycznych i ostatecznego opuszczenia państwa przyjmującego.

Koniec funkcji dyplomatycznych (i konsularnych) następuje przede wszystkim:

- z chwilą śmierci przedstawiciela;
- z chwilą zerwania stosunków dyplomatycznych (konsularnych) między państwami.

*Wybuch konfliktu zbrojnego nie pociąga za sobą automatycznie ani zerwania stosunków dyplomatycznych (konsularnych), ani likwidacji stałych placówek dyplomatycznych (konsularnych). Często utrzymywane są one tak długo, jak pozwalają na to względy bezpieczeństwa

- z chwilą zniknięcia państwa wysyłającego lub przyjmującego. Państwa mogą zniknąć w wyniku:

- rozpadu,
- zjednoczenia,
- inkorporacji,
- aneksji.

*W przypadku okupacji terytorium państwa, mocarstwo okupujące nie może nie respektować przywilejów i immunitetów dyplomatów akredytowanych przy obalonym rządzie;

- gdy państwo wysyłające notyfikuje państwu przyjmującemu, że funkcje przedstawiciela dyplomatycznego (konsularnego) dobiegły końca;
- gdy przedstawiciel dyplomatyczny (konsularny) uznany został za persona non grata i nie opuścił państwa przyjmującego w wyznaczonym terminie.

IMMUNITET EGZEKUCYJNY

Przeciwko osobom posiadającym **immunitet sądowy**, nie może być także prowadzona egzekucja, chyba że chodzi o sprawę, w której osobom tym nie przysługuje immunitet sądowy.

W sytuacji, gdy państwo wysyłające lub odpowiednia organizacja międzynarodowa **zrzekły się immunitetu sądowego** w stosunku do osób dotychczas go posiadających, może być prowadzona egzekucja jedynie w przypadku **wyraźnego** zrzeczenia się immunitetu przez państwo wysyłające lub odpowiednią organizację międzynarodową także w odniesieniu do postępowania egzekucyjnego.

IMMUNITET EGZEKUCYJNY- NIEDOPUSZCZALNOŚĆ EGZEKUCJI

Jeżeli prowadzenie egzekucji jest dozwolone, **niedopuszczalna jest egzekucja:**

- z mienia służącego do użytku urzędowego,
- gdzie stosuje się przymus wobec osoby dłużnika.

Egzekucja jest niedopuszczalna w:

- pomieszczeniach zajmowanych przez przedstawicielstwa dyplomatyczne, misje zagraniczne lub urzędy konsularne państw obcych w Rzeczypospolitej Polskiej,
- mieszkaniach osób objętych immunitetem dyplomatycznym,

Chyba, że szef przedstawicielstwa dyplomatycznego, misji zagranicznej lub urzędu konsularnego wyrazi na to zgodę.

SPRAWA ZASTĘPCY SEKRETARZA MIĘDZYNARODOWEGO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI (SĄD HOLENDERSKI, 1980 R.)

Pracownik MTS (któremu przysługiwały przywileje i immunitety analogiczne do przywilejów i immunitetów dyplomatycznych) został pozwany przez właściciela wynajmowanego mieszkania. Właściciel domagał się od pozwanego urzędnika MTS, by ten mieszkanie opuścił w związku z niepłaceniem czynszu.

Rozstrzygnięcie:

Zdaniem sądu, w rozpatrywanym przypadku pozwany nie mógł powoływać się na immunitet, a zatem spór nadawał się do merytorycznego rozstrzygnięcia.

ORZECZNICTWO

Postanowienie SN z 18 marca 1998 r., I PKN 26/98

Powódka Marta M. domagała się uznania wypowiedzenia umowy o pracę dokonanego przez pozwaną Konsulat Generalny Republiki Federalnej Niemiec w K. za bezskuteczne.

W ocenie Sądu „roszczenie powódki nie może być dochodzone przed tutejszym sądem z uwagi na obowiązywanie reguł dotyczących immunitetu jurysdykcyjnego przysługującego placówkom dyplomatycznym na podstawie ratyfikowanych przez Polskę Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z dnia 18 kwietnia 1961 r. oraz Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z dnia 24 kwietnia 1963 r.”

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut powódki, że z uwagi na miejsce wykonywanej pracy oraz siedzibę pracodawcy, sprawa podlega jurysdykcji krajowej, bowiem przedstawicielstwo dyplomatyczne obcego państwa korzysta z immunitetu o jurysdykcji państwa przyjmującego. W ocenie Sądu przyjętą zasadą jest, że żadne suwerenne i niepodległe państwo jako podmiot prawa międzynarodowego nie jest podporządkowane prawu innego państwa.

ORZECZNICTWO

Postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2000 r. sygn. I PKN 562/99

Polskim sądom pracy przysługuje jurysdykcja krajowa w sprawie z powództwa obywatela polskiego przeciwko ambasadzie państwa obcego o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia umowy o pracę (przywrócenie do pracy).

Przepis art. 1111 § 1 pkt 1 KPC dotyczy bowiem immunitetu przedstawiciela dyplomatycznego, a nie immunitetu państwa obcego.

Pozwanym w sprawie była Ambasada C. jako pracodawca powoda. Ambasada C. występuje w sprawie jako **pracodawca** czyli podmiot uczestniczący w obrocie cywilnoprawnym. Nie realizuje w tym zakresie aktów władzy publicznej państwa obcego, nie dotyczy jej więc immunitet jurysdykcyjny przysługujący takiemu państwu. Brak jest też podstaw do przyjęcia, że na Ambasadę C. rozciąga się immunitet dyplomatyczny Ambasadora jako przedstawiciela dyplomatycznego.